

Educația artistică și formarea restauratorilor în Timișoara

Hedy M-Kiss – Andrei M-Kiss

Autorii prezintă succint educația artistică și formarea restauratorilor în Timișoara, fazele evolutive ale acestora în timp, realizările, disciplinele, scopurile și strategia de funcționare și dezvoltare, totalitatea factorilor care au condus la situația de astăzi.

Învățământul superior artistic din România a cunoscut o dezvoltare semnificativă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când au fost puse bazele unei educații sistematice, după modelul academic occidental.

La Timișoara acest tip de învățământ instituționalizat al artelor plastice n-a putut fi creat decât din toamna anului 1933, când, din considerente politice, Școala de Arte Frumoase din Cluj s-a mutat la Timișoara pentru o perioadă relativ scurtă.

A urmat o pauză impusă, după care, în 1965, s-a înființat Institutul Pedagogic, locul formării cadrelor didactice, inclusiv de arte plastice, care a funcționat până în anul 1979, când institutul, datorită reorganizării sistemului național de învățământ, a fost desființat.

În acest institut, la Școala de Arte, educația artistică s-a bazat pe tradițiile serioase și recunoscute ale perioadei interbelice, unde profesorii, artiști consacrați și personalități a vieții cultural-artistice, au educat generații întregi de artiști, în spiritul inovației, respectului, continuității și promovării tradițiilor și practicilor bune a artei și culturii patrimoniale.

Odată cu sistarea învățământului în acest institut, activitatea artistică nu a fost întreruptă, ba mai mult, în ciuda retragerii încrederii din partea puterii, au răsărit noi și noi inițiative organizatorice, de avangardă. La începutul anilor '60 a fost creat o Facultate de Arte în cadrul Universității Timișoara, studenții provenind din liceele de arte teritoriale, unde au fost familiarizați cu teoriile artei moderne. În acest context a fost firesc că profesorii și studenții laolaltă au fost preocupați de găsirea și adaptarea unui suflu nou. Așa a fost posibilă formarea grupurilor de inițiativă artistică, care prin lucrările lor au devenit personalități de referință în arta constructivistă a anilor '60 și '70, fiind susținuți și cotați pe plan internațional (vezi „Grupul III”, „Grupul Sigma”).

Această tradiție nonconformistă a stat la îndemâna aceluia care, după evenimentele din 1989, au reorganizat educația artistică, în 1990, în cadrul Universității de Vest Timișoara, cu deschidere spre sistemul de învățământ european, folosind ca model de referință structura Academiei de Arte Plastice din Nürnberg.

Astăzi complexul Facultății de Arte și Design funcționează în centrul Timișorii, strada Oituz nr. 4, într-o clădire istorică ridicată în 1753, care avea funcția de stabiliment militar în apropierea Porții Vieneze a fortificației Cetății Timișoara și care a fost restaurat și conservat. Prin funcționarea Facultății sunt urmărite trei scopuri principale: dezvoltarea și practicarea educației artistice; organizarea cercetării fundamentale privind arte plastice și vizuale precum și prezentarea specialităților artistice în ideea orientării și acceptării unei cariere artistice-profesionale, adaptate la situația diversificată a pieței de muncă.

Oferta curriculară a Facultății de Arte și Design pe baza a trei paliere întrunește cerințele planului strategic de educație permanentă Bologna: studii de licență (șase semestre), studii masterale (patru semestre) și studii doctorale (șase semestre). Structurată pe trei catedre, Arte plastice, Arte decorative și Design, susțin un demers didactic corelat cu mediul socio-cultural și economic.

Dotarea facultății corespunde cu standardele europene, cu ajutorul cărora studenții pot pune în discuție conceptele majore ale artelor vizuale, prin cercetarea fundamentală și creația artistică, fiind coordonați de profesori specializați și consacrați. Activitatea de zi cu zi se desfășoară în studiourile destinate specializărilor, în ateliere dotate cu aparatură necesară realizării materiale ale proiectelor, în săli de curs și seminar, în biblioteca de specialitate precum și în spațiile de expunere extrem de generoase. Această structură poate fi considerată una de referință în euroregiunea DKMT.

În cadrul catedrei de Arte plastice funcționează *specializarea conservare-restaurare*. Aici procesul didactic asigură un înalt standard ocupațional încurajând responsabilitatea dezvoltării și conceperii proiectelor de conservare-restaurare ale patrimoniului, în spiritul principiilor unanim acceptate. Direcțiile de specializare actuale în restaurare sunt: pictură-lemn policrom, icoană, patrimoniu mobil textil, piatră și ceramică arheologică.

Specializarea este coordonată de prof. univ. dr. Doina Mihăilescu, secondată de doi asistenți, Silvia Trion și Filip Petcu, și de doi profesori invitați, dr. Hedy M-Kiss și dr. Andrei M-Kiss.

În cadrul specializării conservatorii și restauratorii în devenire, 8–12 persoane/an, dobândesc competențe de specialitate, se familiarizează cu tehnicile și tehnologiile de bază, cu diagnosticarea și examinarea tehnică, determinarea materialelor și a compoziției tehnice a patrimoniului

cultural studiat. Învăță să identifice tipurile și natura factorilor și mecanismelor de degradare, să evalueze cauzele degradărilor, paralel cu măsurile de tratament și de salvare impuse. În esență se învață păstrarea și conservarea activă a patrimoniului mobil, prin restaurare, manipularea, transportul, depozitarea, expunerea, crearea și controlul condițiilor optime de conservare a mediului ambiant.

În anul școlar 2010–2011, la Facultatea de Arte și Design din Timișoara, la formarea conservatorilor-restauratorilor au fost predate următoarele discipline acreditate: Studiul desenului; Cromatologie; Istoria artei; Iconografia artei creștine; Teoria restaurării; Etiopatogenia operei de artă; Noțiuni fundamentale de chimie; Noțiuni de fizică și investigarea operei de artă; Muzeologie și conservarea patrimoniului; Tehnici de transpunere și practica de specialitate; Hermeneutica imaginii; Tehnici și tehnologii specifice picturii; Metodologia conservării și restaurării lemnului policrom; Metodologia conservării și restaurării obiectelor textile; Tehnici și tehnologii textile; Paleotehnici; Analiza structurală și morfologică a compoziției; Documentația restaurării; Istoria ornamentului; Istoria și teoria simbolurilor; Antreprenoriatul firmei de restaurare; Tehnologia suporturilor în pictură; Tehnici de integrare cromatică; Crochiuri; Modul pregătire psihopedagogică; Prelucrarea datelor pentru lucrarea de diplomă; Limba străină; Sport.

Piese supuse restaurării, în marea lor majoritate, sunt obiecte liturgice, care sunt colectate în timpul aplicațiilor de teren sub îndrumarea profesorilor, care sunt experți restauratori. Pe lângă numeroase icoane pictate pe lemn, au fost găsite și obiecte liturgice textile valoroase, care ulterior au fost salvate, conservate-restaurate. Un ajutor substanțial, în acest sens oferă Mitropolia Banatului din Timișoara care arată o disponibilitate pentru salvarea patrimoniului prin restaurare. Intervenția de restaurare totdeauna se desfășoară sub îndrumarea profesorală și se caracterizează prin spirit de echipă.

Pe lângă dobândirea cunoștințelor de restaurare de către studenți este semnificativ și creația individuală a acestora. Ei realizează replici întregi sau parțiale, reproduc motive ornamentale clasice și crează obiecte noi de artă (icoane, imprimeuri, obiecte textile de dimensiuni mici și medii ș.a.). Prin aceste demersuri sunt însușite și aprofundate tehnicile de realizare caracteristice diferitelor perioade. Datele obținute în urma studierii și analizării obiectelor de patrimoniu, cunoștințele și experiența dobândită în urma intervențiilor sunt prezentate în lucrările de diplomă, care pot fi individuale sau realizări în grup, în cazul obiectelor mai mari și complexe.

Periodic, la încheierea semestrelor sau a anului, atelierelor se transformă periodic în săli de expoziție și unde sunt prezentate lucrările restaurate și conservate finalizate. În Galeria Mansardă a Facultății, la fiecare sfârșit de an,

se organizează o expoziție retrospectivă cu participarea tuturor specialităților curriculare promovate. Cu asemenea ocazii, studenții de la conservare-restaurare pe lângă obiectele restaurate prezintă și filme și fotodocumentații privind descoperirea obiectelor, a stării lor de conservare, despre tehnicile utilizate în salvarea acestora precum și rezultatele finale ale muncii lor.

În ceea ce privește recunoașterea acestei preocupări din partea societății, se conturează ideea, că, teoretic, toată lumea este de acord cu necesitatea salvării patrimoniului a culturii noastre privind obiectele, prin conservare și restaurare, numai că solicitările pentru asemenea intervenții sunt din ce în ce mai răzlețe. Comanda socială este reflectată și în numărul scăzut, an de an, al solicitanților ce doresc să învețe această meserie.

Intervențiile noi și reorganizarea recentă a sistemului de valori în învățământul universitar crează greutatea inutibile acelor care și-au dedicat viața lor acestui scop, în general, și a acelor care doresc să devină specialiști, cum este și cazul conservatorilor și restauratorilor, în special. Soluția pe viitor, poate, va fi o deschidere mai amplă spre sistemele similare europene, deoarece colaborarea și modul de gândire euroregională va putea crea noi posibilități de dezvoltare, de consolidare a acestui tip de educație, dar și o recunoaștere specific europeană pentru restauratori.

Dr. Hedy M-Kiss

Artist plastic și expert restaurator

Muzeul Banatului Timișoara

Tel.: +40-720-311-758

E-mail: andraskiss2000@yahoo.co.uk

Dr. Andrei M-Kiss András

Biolog, cercetător științific I

Muzeul Banatului Timișoara

Tel.: +40-723-610-636

E-mail: andraskiss2000@yahoo.co.uk

TITLURILE FOTOGRAFIILOR

- Foto 1.* Consolidarea unui obiect textil.
- Foto 2.* Restaurarea unui iconostas.
- Foto 3.* Analiza microscopică a unei icoane.
- Foto 4.* Consolidarea stratului pictural pe pânză.
- Foto 5.* Demontarea textilei de pe șasiu.
- Foto 6.* Releveul motivelor obiectului textil.

Traducere: András M-Kiss